

ARKADIUSZ JANICKI
Uniwersytet Gdański
ORCID 0000-0002-9349-9837

PROFESOR BOGUSŁAW ANTONI CYGLER
(UR. 1 MAJA 1936, ZM. 17 GRUDNIA 2020)

Profesor Bogusław Cygler był wybitnym znawcą dziejów Wielkiej Emigracji, który całe swoje życie zawodowe związał z gdańską *Alma Mater*. Urodził się w rodzinie inteligenckiej 1 maja 1936 r. w Ostojowie (wieś Ostojów w okresie II RP leżała w woj. kieleckim, obecnie woj. świętokrzyskie) jako najmłodszy z pięciorga dzieci Jana i Jadwigi z domu Nowickiej. Okres II wojny światowej to dla Bogusława utrata domu rodzinnego, który spłonął od wybuchu bomby zrzuconej przez Niemców już 1 września 1939 r., następnie okres wielokrotnego zmieniania miejsca pobytu rodziny, konieczności ukrywania się i utrata dwóch starszych braci – Włodzimierza i Jerzego, którzy 30 sierpnia 1943 r. za pomoc partyzantom zostali rozstrzelani przez niemieckich policjantów z Stützpunktu w Bodzentynie. W 1946 r. 10-letni Bogusław zamieszkał na terenie tzw. Ziemi Odzyskanych w Złotowie. W 1949 r. ukończył w tym mieście szkołę podstawową i podjął naukę w miejscowej średniej szkole ogólnokształcącej. Jednakże ze względu na trudne warunki materialne musiał przerwać naukę i w 1952 r. zatrudnić się w złotowskiej Bibliotece Publicznej. Po nieco ponad roku pracy kontynuował naukę w I Liceum Ogólnokształcącym im. Wincentego Pola w Pile, gdzie zdał maturę. 1 października 1954 r. rozpoczął czteroletnie studia magisterskie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku na kierunku historia. W 1957 r., na trzecim roku studiów, został członkiem PZPR i w kolejnych latach angażował się w akademicką działalność partyjną, pełniąc m.in. funkcje I i II sekretarza Komitetu Uczelnianego PZPR w WSP. Tuż po ukończeniu studiów w 1958 r. B. Cygler podjął pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku i przez następne 48 lat pracował w gdańskiej uczelni, przemianowanej w 1970 r. na Uniwersytet Gdański. Początkowo został zatrudniony na ½ etatu na stanowisku asystenta (1958–1960), następnie już na pełen etat na stanowisku starszego asystenta (1960–1962), adiunkta (1962–1968), docenta etatowego (1968–1990) oraz profesora (1990–2006). W okresie pracy na UG Bogusław Cygler pracował dodatkowo w innych uczelniach wyższych, m.in. w wymiarze pół etatu w Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku (1994–1995) oraz

pełnego etatu na Wydziale Humanistycznym Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Koszalinie (1995–2001).

W trakcie swojej aktywności zawodowej B. Cygler pełnił szereg odpowiedzialnych funkcji wydziałowych i ogólnouczelnianych. W latach 1972–1975 był dziekanem Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Początek jego kadencji zbiegł się w czasie z oddaniem do użytku nowego budynku przeznaczonego dla Wydziału Humanistycznego w Gdańsku Oliwie przy ulicy Wita Stwosza 55. B. Cygler odpowiadał m.in. za przeprowadzenie Wydziału do nowego gmachu, jego wyposażenie i rozbudowę. W tym czasie przyczynił się również do zorganizowania kierunku studiów z neofilologii angielskiej. Współorganizował także kierunek studiów skandynawistyka.

Profesor pełnił również przez dwie kadencje funkcję Prorektora ds. Nauczania (1975–1978 i 1978–1981). Druga kadencja trwała kilka miesięcy krócej, gdyż jeszcze w listopadzie 1980 r. B. Cygler zwrócił się do Rektora z prośbą o odwołanie go z pełnionej funkcji z dniem 31 stycznia 1981 r. Swoją prośbę tłumaczył względami zdrowotnymi i naukowymi. Warto w tym miejscu podkreślić, że na znak protestu wobec wprowadzenia stanu wojennego w Polsce podjął w dniu 13 grudnia 1981 r. decyzję o wystąpieniu z partii i w dwa dni później złożył legitymację PZPR. Po kilku latach przerwy (i już po otrzymaniu tytułu profesora nadzwyczajnego) ponownie objął funkcję kierowniczą, w latach 1990–1993 jako dyrektor Instytutu Historii, którą sprawował także w latach 1996–1999. Podkreślić należy, że B. Cygler objął w 1974 r. kierownictwo Zakładu Nowożytniej Historii Polski i Powszechnej, przemianowanego w cztery lata później na Zakład Historii Polski i Powszechnej XIX wieku. Funkcję kierownika tego zakładu B. Cygler pełnił do momentu przejścia na emeryturę w 2006 r.

Bogusław Cygler zostanie przede wszystkim zapamiętany jako wybitny badacz dziejów Wielkiej Emigracji, a w szczególności działalności Joachima Lelewela. Interesowała go epoka polskich ruchów narodowowyzwoleńczych w końcu XVIII i w XIX w. i ich międzynarodowe znaczenie. Badał emigracyjne ugrupowania demokratyczne, głównie zaś nurt lelewelowski. Interesowały go związki Wielkiej Emigracji z krajem i podobnymi organizacjami w państwach zaborczych oraz w Europie Zachodniej. Wiele uwagi poświęcił również stosunkowi Wielkiej Emigracji do kurii rzymskiej i poglądom Joachima Lelewela na genezę, funkcję i rolę religii, a także na dzieje Kościoła katolickiego w historii Polski i w skali powszechnej. Z badaniem powyższych zagadnień związane były wszystkie etapy kariery naukowej Profesora. W 1962 r. uzyskał on stopień doktora na podstawie dysertacji zatytułowanej *Zjednoczenie Emigracji Polskiej 1837–1846*, której promotorem był prof. Witold Łukaszewicz. W 1971 r. B. Cygler uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie dorobku i rozprawy habilitacyjnej zatytułowanej *Działalność polityczno-społeczna Joachima Lelewela na emigracji w latach 1831–1861*, a w 1990 r. tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych nadany mu przez Prezydenta RP.

B. Cygler publikował w zasadzie wyłącznie po polsku. Opublikował 4 monografie, współredagował jedno wydawnictwo źródłowe i był autorem blisko sześćdziesięciu innych publikacji historycznych: artykułów naukowych, popularno-naukowych,

popularnych oraz recenzji naukowych. Wprawdzie w okresie swojej aktywności naukowej B. Cygler nie brał czynnego udziału w konferencjach naukowych za granicą, jednak uczestniczył w kilku konferencjach krajowych o charakterze międzynarodowym.

W okresie pracy na gdańskiej uczelni cieszył się szacunkiem i uznaniem ze strony współpracowników i studentów. Przez swoich uczniów został zapamiętany jako surowy, ale sprawiedliwy i przystępny nauczyciel, umiejący zainteresować słuchaczy historią i zainspirować ich do prowadzenia własnych badań naukowych. B. Cygler wypromował 158 magistrów historii oraz 3 doktorów: w 1987 r. – Andrzeja Tadeusza Szmyta, który uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy zatytułowanej *Generał Józef Wysocki (1809–1873)*; w 1997 r. – Iwonę Sakowicz, która uzyskała stopień doktora na podstawie rozprawy *Liberalizm Konstantego Kawielina w epoce Wielkich Reform* oraz w 2000 r. – Annę Łysiak-Łątkowską, która uzyskała stopień doktora na podstawie dysertacji zatytułowanej *Poglądy przedstawicieli polskiego Oświecenia na religię i rolę Kościoła rzymskokatolickiego w dziejach powszechnych i narodowych (H. Kołłątaja, S. Staszica, Jana Śniadeckiego, S.K. Potockiego, T. Czackiego)*. Wszyscy wypromowani przez Profesora doktorzy pracują obecnie na uczelniach wyższych i prowadzą własne badania naukowe.

Był wielokrotnie odznaczany, m.in. w 1970 r. otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi, w 1978 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej, a w 1979 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Wielokrotnie otrzymywał nagrody Rektora UG (w tym co roku w latach 1972–1981). Dwukrotnie otrzymał nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (w 1975 r. Nagrodę III stopnia, a w 1977 r. Nagrodę II stopnia). B. Cygler angażował się również w pozauczelnianą działalność organizacyjną. W latach 1977–1980 pełnił funkcję prezesa Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w Gdańsku. Był również członkiem Rady Naukowej Biblioteki PAN w Gdańsku, członkiem Rady Naukowej Instytutu Bałtyckiego, a w 1985 r. został prezesem Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Historycznego. Ponadto w latach 1985–1987 roku pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału I (Nauk Społecznych i Humanistycznych) Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, a następnie funkcję wiceprzewodniczącego.

B. Cygler miał 183 cm wzrostu i szary kolor oczu. Ze względu na wadę wzroku nosił okulary. Uwielbiał oglądać boks i czytać kryminały. Kochał majsterkowanie i przyrodę. W 1958 r. poślubił Barbarę Śródkę, z którą miał dwie córki – Annę i Dagę. W kontaktach z innymi ludźmi był bezpośredni, uczciwy, koleżeński i czuł na troski innych. Do końca swych dni zachował pogodę ducha, energię i jasność myśli. B. Cygler zmarł 17 grudnia 2020 r. Pokonał go koronawirus. Został pochowany na Cmentarzu Łostowickim w Gdańsku 5 stycznia 2021 r. W ostatnim pożegnaniu uczestniczyła rodzina, przyjaciele oraz dość liczne grono społeczności akademickiej Uniwersytetu Gdańskiego.